

these features include the following: regulation of the law; compliance with the goal in order to identify evidence of the results of applying to the object of study of special knowledge directly to the expert; evaluation of the evidence value of the conclusion of the expert both its content and compliance with the procedure involving expert examination, the violation of which deprives the conclusion of the expert findings of evidential significance.

The content of the forensic expert activity, as well as any other kind of social activity, finds its expression in its tasks, which are, respectively, can be divided into general and specific. The general tasks, for example, are the following: organization of work of the forensic expert institutions and their units; implementation of new research methods to the expert practice, modern expert techniques, ensuring their use in conducting expertise and prevention activities; selection, placement, training and education of the staff, formation of the responsibility for the performance of the official duties and compliance with the legislation; explanatory work with the law enforcement to familiarize with modern facilities for forensic expertise, etc.

New and important task of the modern reality is implementation of the international co-operation in the field of forensic expertise, in particular in the forms of forensic examination conduct on behalf of the appropriate authority or a person of another state, the experts' involvement from other states in order to carry out judicial expertise, the international scientific co-operation, etc.

The expert during activity decides the individual tasks that are dependent on specific conditions of the research. Every single challenge facing the expert should be accurately determined and agreed with other tasks and the general purpose of the forensic expert activity.

УДК 343.985 - 167:001

І. І. Когутич

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального процесу і криміналістики**

Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРО КРИМІНАЛІСТИКУ, ОКРЕМІ ЇЇ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

У статті проаналізовано проблеми і тенденції подальшого розвитку, дидактики та вдосконалення вітчизняної криміналістики, як і суперечливий вплив на неї окремих положень чинного Кримінального процесуального кодексу України.

Криміналістика, як і кожна самостійна наука і навчальна дисципліна юридичного спрямування, міцніла і розвивалася завдяки, з одного боку, окремим вченим-ентузіастам, з іншого – тим або іншим науковим школам. На шляху свого становлення криміналістику визнавали по різному: і юридичною дисципліною, і прикладною, технічною або природно-технічною наукою, і, зрештою, наукою подвійної природи. В більшому, криміналістику вважали лише наукою про розкриття й розслідування злочинів. Однак, згодом цінність її рекомендацій і положень, почали визначати не лише для кримінальної процесуальної діяльності, але також і для цивільної, господарської та ад-

міністративної процесуальної діяльності, розширюючи межі і сфери застосування криміналістичних засобів і методів [1, с. 11-13]. Одночасно з цим, в криміналістиці намітилася й окремі, не зовсім привабливі тенденції та процеси. Чимало її дослідників і розробників почали надмірно захоплюватися методологічними основами цієї науки, часто прослідковується певна гонитва за наукоподібністю, має місце мода на те, щоб просте ускладнити, замість того, щоб складне спростити [2; 3, с. 290-292]. Крім цього, почала і, на жаль, продовжує відбуватись певна кадрова перебудова, обумовлена тим, що чимало викладачів, вчених, аспірантів, практичних працівників пішли у бізнес, політику й інші сфери життєдіяльності.

Ринкова економіка «змушує» викладацький корпус працювати в 2 – 5, а то і більше навчальних закладах, заробляючи на хліб, замість того, щоб займатися написанням книг, дисертацій, наукових статей. «Довгі гроші», тривалі наукові дослідження стали нерентабельними, педагоги і вчені вимушені йти за «короткими грошиками», заробляючи їх «горловим навантаженням» в аудиторіях або використовуючи комп'ютерні технології та Інтернет, не виходячи з дому, писати наукову продукцію з криміналістики, відірвану від реальної судової та слідчої практики. Стало економічно не вигідно місяцями займатися анкетуванням і інтерв'юванням слідчих, прокурорів і суддів, стало нерентабельно сидіти і вивчати кримінальні провадження (справи), аналізувати судову статистику, робити учбові відеофільми, слайди, плакати, схеми і креслення.

За 25 років виросло покоління співробітників правоохоронних органів, які вступали до спеціалізованих вузів, не служачи в армії, без досвіду правоохоронної діяльності і часто за так звані «спонсорські гроші». Уперше за багато років, замість ретельного відбору і опори на династичні традиції в системі правоохорони держави, стали приходити діти комерсантів, менеджерів і інших соціальних шарів, з іншою психологією, ментальністю і звичками. Відтак, в правоохоронній системі з'явився «троянський кінь», якого ми самі привели в 90-ті рр., коли довго не платили заробітну плату, не достатнього фінансували силові відомства. То ж чи є сенс дивуватися появі феноменів «перевертень в погонах», «суддя-вінчувальник» тощо?

Хоча криміналістика була і має залишатись міжгалузєвою наукою, прикладною спеціальною юридичною дисципліною, все ж якість юридичної техніки, видавані в державі закони та інші нормативно-правові акти також роблять вплив і на неї. КПК України, закони «Про прокуратуру», «Про поліцію», інші правові акти містять в собі норми, які обов'язкові для криміналістів-юристів. Як відомо, криміналістика колись «відбрунькувалася» від кримінального процесу, і тому зв'язок з цією наукою зберігається найтісніший.

Кримінальний процес задає певні рамки дозволеного застосування техніко-криміналістичних, тактичних і методичних засобів і методів. Тому наскільки якісно будуть сформульовані норми КПК, настільки ефективними в практиці їх застосування і будуть рекомендації криміналістики.

На ефективність нормотворчості і, відповідно, криміналістичних рекомендацій робить вплив також і стабільність закону, точність його формулювань, взаємозалежність і системність. Чи потрібно говорити, наскільки нестабільне нині чинне законодавство, скільки проблем породив новий КПК. Щоби не повторювати вже нами зазначене в цьому напрямі [4, с. 207-213], все ж звернемо увагу ще й на таке. На жаль, Кримінальний процесуальний кодекс України 2012 р. і певні його процесуальні новели створили юридичні колізії між окремими його положеннями і наукою кримінального права, криміналістикою, кримінальним процесом, кримінологією, іншими юридичними науками, а також колізійні ситуації в правозастосуванні, колізії повноважень і статусів суб'єктів кримінального провадження (суб'єкти кримінального провадження – це ті його учасники, які уповноважені його здійснювати та залучати у цей процес відповідні органи та фізичних осіб).

Передусім зазначимо, що науковці здивовані вітчизняною практикою, коли прийняття КПК, не передували концептуальні розробки нових процесуальних інститутів, незалежні наукові дискусії, критичні виступи вчених і практичних працівників про доцільність окремих процесуальних новел. «Системний аналіз положень КПК України свідчить про те, що його автори на догоду політикам неприпустимо штучно перенесли ті чи інші процесуальні інститути англосакського і континентального права в кримінальне процесуальне законодавство України. Такий підхід привів до негативних наслідків» [5, с. 75]. Тож, про які негативи йдеться.

На багато в чім справедливу думку цитованого автора, скасування органів дізнання, стадії порушення кримінальної справи, деформація статусу слідчого, прокурора, працівників оперативно-розшукових органів, псевдонаукові дефініції в окремих положеннях КПК, призвели до юридичних колізій між процесуальними нормами і чинним законодавством, безкарності злочинців, грубих порушень законності у сфері кримінального судочинства.

Автори і законодавець, на думку В. П. Корж, проявляючи праве неучтво, в окремих положеннях КПК України, замінили науково обгрунтовану термінологію наук кримінально-правового циклу і криміналістики: «злочин» на псевдонаукові дефініції, «кримінальне правопорушення», «кримінальний проступок». «Така формальна, непродумана, помилкова політика влади, правове неучтво і політична кон'юнктура авторів КПК і депутатського корпусу, руйнують наукові школи, правові інститути у сфері конституційного, кримінального, кримінального процесуального права, криміналістики, кримінології, вітчизняні процесуальні традиції, позитивний досвід роботи оперативних, слідчих органів, прокуратури і суду. І як наслідок цього – колізійні ситуації в практичній діяльності слідчих і судових органів, міжгалузеві колізії між кримінальним процесуальним і кримінальним правом, кримінальним процесом і криміналістикою» [5, с. 76].

Що тут скажеж? Справді, науковий аналіз статей в розділах I, II, III, IV, V, VI, VII КПК України свідчить про те, що процесуальні норми зобов'язу-

ють слідчого, прокурора розслідувати «кримінальні правопорушення», а суддю – ухвалювати вирoki за їх вчинення. Однак, діяння у вигляді «кримінальних правопорушень» станом ні на 2012 р., ні на сьогодні (2017 р.) чинним Кримінальним кодексом України не встановлені. Згідно припису ч. 1. ст. 216 КПК України слідчі органів внутрішніх здійснюють досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених Законом України «Про кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення». Проте, цього закону в Україні донині немає.

Враховуючи, що Кримінальний Кодекс України передбачає поняття, види лише злочину і покарання за вчинення винятково злочину, то необхідно визнати, що в такий спосіб має місце «грубе вторгнення норм КПК в предмет кримінально-правового регулювання» [5, с. 76]. Крім цього відомо й те, що слідчі, прокурори, судді вимушено оперують у складених ними процесуальних документах терміном «кримінальне правопорушення» і посилаються на норми Кримінального кодексу України. Відтак – порушують аксіому: аналогія у сфері кримінального законодавства не допустима. Це стосується й суддів, які, дещо «хитруючи» у вирокх посилаються на вчинення особою «кримінального правопорушення», тоді як в резолютивній частині відмічають визнання особи винуватою у вчиненні злочину, передбаченого конкретною статтею Кримінального кодексу. Отже, «вимушене застосування більше трьох років після прийняття КПК слідчими і суддями псевдонаукової дефініції «кримінальне правопорушення» призводить до системного порушення принципів верховенства права і законності в кримінальному процесі, погіршенню прав підозрюваного і обвинуваченого, неузгодженості і безладом в правозастосовній практиці» [5, с. 77].

Який вихід із цієї непривабливої ситуації? Перший – ухвалити Закон «Про відповідальність за кримінальні злочини, кримінальні проступки». Однак, з цим категорично не погоджується більшість матеріалістів кримінально-правового циклу. Відтак, була б законодавча воля і ця суб'єктивна складова була б переборена.

Проте є причина й серйозніша. Вважають, що цього допускати не можна, хоча б тому що упродовж 2012-2016 років, особи були вже незаконно засуджені судами за вчинення кримінального правопорушення, тобто за діяння, які не передбачені Кримінальним кодексом. Отже, після ухвалення такого Закону, вони резонно мають бути виправдані, у зв'язку з неправильним застосуванням кримінального закону.

Тож, як вважає В. П. Корж, найприйнятнішим способом усунення вказаних юридичних і міжгалузевих колізій є внесення змін до окремих положень КПК України, в яких необхідно викласти термінологію матеріального закону – «злочин» і визнати такими, що втратили силу псевдонаукові «кримінальне правопорушення», «кримінальний проступок». Отож, так чи інакше, після виходу у світ вищезначених нормативних новацій, на кшталт щойно аналізованих, вчені вимушені організовувати наукові конференції,

«круглі столи» тощо. Однак, ініціаторам і любителям нововведень, крім іншого, не треба забувати й те, що поки правозастосувальники витрачають дорогоцінний час на запровадження пропонованих ними реформ, «усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь» (ч. 2 ст. 62 Конституції України). Отже, система правоохорони держави апріорі програє в протистоянні зі злочинністю.

Зрозуміло, що все вищеперелічене чинить безпосередню дію і на свідомість криміналіста (слідчого, прокурора, суддю, адвоката, співробітника оперативного підрозділу тощо). З іншого боку, чимало сучасним правоохоронцям все більше стає притаманною інфантильність, професійна некомпетентність, низький рівень підготовки у вищих учбових закладах. Вивчення судової та слідчої практики засвідчує, що вони майже не обізнані з тактичними прийомами ведення допиту, не вміють формулювати ідентифікаційні і діагностичні запитання експертам, недостатньо володіють навичками планування і взаємодії з іншими підрозділами і службами. Зокрема, на запитання про те, чому вони мало читають, цікавляться криміналістичною і іншою юридичною літературою, практично усі заявляють про те, що у них для цього фізично не залишається часу. Паперова тяганина – різні довідки, картки, звіти, оперативні наради буквально з’їдають увесь робочий час. Поступово професія правника, передусім слідчого і прокурора, з творчої, романтичної та з багатьох інших причин трансформувалась у надмірно формалізовану, нудну, одноманітну і рутинну діяльність. На думку багатьох керівників і викладачів професіоналізм слідчих, оперативних співробітників, прокурорів і суддів неухильно знижується, але це не лише провина наших юристів-практиків, а й їх біда. Причини цього явища кореняться, як мінімум, у недосконалому законодавстві (про що вже частково йшла мова), максимум – у недосконалостях основ сучасного вітчизняного суспільства і держави.

Серед цих недосконалостей є зниження загального рівня освіти в державі і відставання, або навіть відрив, науки від практики. У світлі останніх подій, що відбуваються у міністерстві освіти нашої держави, необхідно в найкоротші терміни навести порядок у спеціалізованих радах з присудження вчених звань. Не будемо узагальнювати, однак безперечним є той факт, що, приміром з криміналістики захищаються і психологи, і математики, і біологи за освітою, безпроблемно стаючи кандидатами і докторами юридичних наук зі спеціальності 12.00.09. А що вже казати про чималу кількість суддів, прокурорів, особливо керівного складу, які не зважаючи на неабияку професійну «занятість», упродовж 3-5 років встигають захищати і кандидатські і докторські дисертації. Нажаль, таких «фахівців», особливо в криміналістиці, стає з кожним роком все більше.

Сьогодні незрівнянно більше, ніж за радянських часів, з’явилося друкованих видань. Однак, якість наукової продукції залишає бажати кращого. Часто наукові статті й інша наукова продукція пишуться для кількості і для «галочки». Навчені на такій навчальній і науковій продукції студенти – май-

бутнє нашої юриспруденції – свідомо приречені на некомпетентність, на місяці, роки перенавчання після отримання диплому про вищу освіту і вступ на посаду за методом «спроб і помилок». Велика частина таких самоуків, що набили «гулі» в перші ж дні, іноді підірвавши здоров'я або зіпсувавши собі репутацію, назавжди втрачають інтерес до професії слідчого і, більше того, нікому зі своїх рідних і знайомих не порадять йти в цю шановану і престижну колись професію.

Доволі часто (і не безпідставно) в літературі останніх років провідні вітчизняні науковці від криміналістичного фаху (В. Г. Гончаренко, А. В. Іщенко, В. Ю. Шепітько, А. В. Журавель, В. В. Тищенко, А. Ф. Волобуєв та інші) обговорюють питання комплексного розуміння ролі криміналістики не лише в професійній діяльності різних категорій юристів, а також у юридичній освіті взагалі. Справді, ця проблема – комплексна [6, с. 49]. І полягає вона не лише в усвідомленні самими криміналістами обсягу своєї науки, загальних тенденцій і перспектив розвитку криміналістики. Вона пов'язана і з детальним аналізом затребуваності положень нашої науки в різних сферах юридичної діяльності і в юридичній освіті. Як цілком справедливо підмічено, ситуація ускладнюється ще й тим, що в документах освітньої сфери компетенції майбутніх юристів класифіковані в більшому з підстав зручних для формального контролю, а не для організації і здійснення процесу навчання. У цьому сенсі більш ніж актуальним є резюмування того, що невміння стандартизувати процес навчання призводить до спроб стандартизувати лише продукт цього процесу.

Саме тому, серед найсуперечливіших тенденції розвитку криміналістики та її розуміння й застосування в соціальній практиці, виокремлюють наступне: на сьогодні немовби вже перемогла думка про важливість криміналістики для юридичної практики, однак державний випускний екзамен з криміналістики у юридичних вишах, чомусь відсутній; вже визнана актуальність криміналістичного знання чи не для всіх напрямів і видів правозастосовної діяльності, однак має місце поступове зменшення годин на викладання цієї дисципліни; незважаючи на активні теоретичні дискусії у рамках криміналістичної науки, все ж в соціальній практиці та юридичній освіті сприймається вона чомусь лише фрагментарно, навіть попри озвучену констатацію важливості вивчення криміналістики юристами й інших, крім кримінальної, спеціалізацій (цивільної, господарської, адміністративної та, навіть, конституційної правової).

Ще одна проблема – це структурна неоднорідність наукової спеціальності 12.00.09 (кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність).

Раніше ми відзначали, що існує об'єктивна небезпека руйнування єдиного наукового криміналістичного простору на певні складові [7, с. 86-93]. З одного боку «судова експертиза» в назві наукової спеціальності підкреслює практичну важливість криміналістичного знання в соціальній практиці,

але з іншого боку зміщує акценти в розумінні криміналістичної науки у бік положень криміналістичної техніки. З іншого, ця назва претендує на самостійну роль і засвідчує зародження нової науки «експертологія», аналогічно як і «оперативно-розшукова діяльність», не кажучи вже про кримінальний процес, предмети яких понятійно доволі віддалені від предмета криміналістики. Тому, виникає запитання: криміналістика в цій «зв'язці» елементів наукової спеціальності – це складова, самодостатня складова, яка разом з кримінальним процесом цементує цю «зв'язку», чи вже майже небажаний елемент, від якого готові відмовитися «сусіди, які понятійно більше пов'язані з конкретними видами практичної діяльності»? [6, с. 50]

Вважаємо, що виникнення нових наукових структур повинне відбуватися у рамках активної теоретичної дискусії. Відтак, про цілісність системи «криміналістичні знання» необхідно замислитися вже зараз і зміцнити цю систему, за рахунок консолідації понятійного і класифікаційного підходу на міжпредметному рівні, а також за рахунок вдосконалення криміналістичної освіти.

Увесь зміст наукових праць провідних криміналістів свідчить, що криміналістика – це пошуково-слідча (розслідувальна) філософія, передусім, пізнавального та пошукового аспекту будь – якого різновиду юридичної роботи, себто її техніка, тактика і методика. Звідси незрозуміло, чому про адвокатів, нотаріусів, різних інших категорій юристів цивілістичних спеціалізацій, фахівців з різних видів адміністративного розслідування і службових перевірок в державному і недержавному секторі, ми криміналісти, дещо забуваємо в сенсі розгляду їх як суб'єктів використання криміналістичних знань?

І проблема тут не стільки у відсутності наукових праць криміналістів на цю тему. Окремі дисертації, книги і статті не вирішують головну проблему – відсутність методологічних обґрунтувань того, що це, власне, і «полем» для криміналістичних досліджень. Відсутність цих досліджень, тобто бажаного і адекватного сучасним потребам науково-методичного продукту (порад, рекомендацій та їх комплексів – методик), призводить до того, що інтерес суспільства до криміналістики, в більшому регресує, значення цієї науки для суспільства недостатньо акцентоване (зрозуміле), у тому числі й організаторами вищої юридичної освіти.

Про криміналістичну освіту необхідно наголосити окремо. У своїй основі ця сфера вітчизняної науки, на противагу іншим, не лише формує у правника криміналістичну обізнаність і криміналістичний стиль його майбутньої діяльності. Вона, з одного боку і, зокрема, є одним із засобів комплексно-фахового навчання криміналістичним знанням студентів-правників, а з іншого – своєрідним інструментом для запровадження цих знань у багатоаспектне юридичне середовище, а також суміжні соціальні сфери. Усім змістом навчання, криміналісти-освітяни повинні доводити науковому, освітньому і адміністративному співтовариству, що пропегована ними наука,

крім іншого, вчить методичним і тактичним схемам роботи в різних видах юридичної діяльності.

За об'єктивного підходу треба визнати, що саме криміналістика безпосередньо формує і закріплює визначальні професійні аналітичні здібності юриста, його спектр якостей від елементарної здатності осмислювати навколишню реальність, події, процеси і до володіння закономірностями спеціалізованого аналізу доказової інформації, що поступає, і ситуацій, що весь час і, як правило раптово, виникають в роботі юриста. Формування цих здібностей, так чи інакше, проходить через певні етапи. Власне, їх зміст і є особливою дидактичною криміналістичною тактикою та методикою. На перший погляд, кваліфікаційні здібності юриста формуються не криміналістами. Однак, саме вони у взаємодії з викладачами логіки і юридичної психології створюють аналітичні передумови для формування в майбутнього правника здатності співставляти кваліфікаційні ознаки діяння з обставинами, що склалися, і формулювати оцінно-кваліфікаційні висновки за результатами розслідування, в широкому розумінні цього явища.

Процедурні здібності юриста здебільшого повинні формуватися саме криміналістами. Вони полягають в умінні юриста приймати і реалізовувати методичні і тактичні рішення, здійснювати дії у рамках певних професійних процедур. Значна частина процедурних здібностей ґрунтується на аналітичних компетенціях і на елементарному умінні думати, зіставляти, порівнювати інформацію, що поступає. Процедури розробки версій, планування розслідування, аналізу чималого обсягу документів, матеріалів кримінального провадження або цивільної, господарської, адміністративної справи з точки зору допущених помилок або умисно закладеної фальсифікації, проведення дій в умовах тактичного ризику, застосування професійної хитрості для викриття правопорушника – це процедури, що вимагають серйозної інтелектуальної основи у суб'єкта їх застосування. Звичайно, певна частина цих процедур простіша з точки зору необхідності попереджувального аналітико-інтелектуального передбачення і поточного контролю рефлексії.

Вважаємо, що «криміналістичний чинник» вже на часі розцінювати як важливий елемент юридичної педагогіки. Криміналістичне навчання – це прищеплення уміння в усьому бачити головне, ключове. Інформаційна складова практичної діяльності може містити незрозумілі та суперечливі елементи. Завдання суб'єкта володіння криміналістичним знанням полягає в тому, щоб виокремити наявні незрозумілості і сформулювати запитання, відповіді на які допоможуть їх локалізувати й усунути. Лише після цього необхідно сформувати тактико-методичний алгоритм отримання відповідей на поставлені запитання і врахувати можливі помилки і труднощі на цьому шляху. Такий підхід дозволяє по-новому поглянути на роль криміналістики в юридичній освіті, а також накладає більш високі вимоги на тих, хто викладає криміналістику у навчальних закладах.

Актуальним і до кінця не дослідженим залишається питання про шляхи формування криміналістичного стилю мислення як основи ухвалення рішення в тій або іншій ситуації практичної діяльності юриста. Альтернативою є дещо оманливий розрахунок, спочатку викладача, а згодом і відповідного адміністративного керівника на те, що формуванню методичного і тактичного стилю роботи юриста допоможе його підсвідоме розуміння можливого алгоритму прийняття рішення і оптимальної послідовності дій на підставі навчально-методичного міксу, який йому пропонується у навчальному закладі. Зрозуміло, що в сучасному учбовому матеріалі з криміналістики акцент зроблено на головних аспектах перебігу кримінального провадження, передусім, на проведенні окремих слідчих (розшукових) чи судових дій. Тому, цілком закономірно виникає запитання, а чим, власне, взмозі збагатити криміналістика тих юристів, які не підуть шляхом кримінальної процесуальної спеціалізації? Відповідь, як видається, знаходиться в площині розуміння співвідношення термінів «методика» і «тактика» дій (рішень) стосовно розуміння терміну «розслідування» в значенні «слідувати по слідах», а також з'ясуванні усіх обставин відповідної юридичної події, усіх обставин порушення затвердженого порядку, норми і т. п., яким повинен був слідувати можливий правопорушник тощо.

Методичний зміст роботи розпочинається з розуміння юристом необхідності вчинити дії з метою перевірки вірогідності порушення норми права, зі спроби розібратися що саме порушено, що не відповідає нормальному ходу подій і т. і. Це, наприклад, може виражатися в отриманні відповідей на питання, що порушено в речовій обстановці, в документах, в документообігу (технології), в порядку управління, в домовленостях, що раніше відбулися, і т. д. У разі встановлення очевидних ознак «невідповідності» суб'єкту «розслідування», необхідно усвідомити (зрозуміти), що необхідно зробити для того, щоб встановлені ознаки невідповідності були належно зафіксовані, досліджені, проаналізовані і використані в роботі стосовно дослідження (розумій – по розслідуванню) обставин події, що конкретно вивчається юристом. Методичний зміст роботи із цього розслідування, завершується визначенням вичерпного переліку напрямів роботи і конкретних заходів, які необхідно виконати в його межах. У цьому сенсі можна стверджувати, що методика розслідування як спрямованість роботи завершується там, де припиняється (вичерпується) методичне планування роботи. Відновлення методичного змісту діяльності із розслідування можливе у тому випадку, якщо виникають ознаки її неефективності, помилковості або з'являються ознаки протидії розслідуванню. У цьому випадку має бути запущена методика пошуку помилок в раніше прийнятих і реалізованих рішеннях, а також застосована методика нейтралізації і подолання протидії розслідуванню.

Тактичний зміст роботи завжди знаходиться у рамках того, що заплановано на методичному рівні. Тактика (себто як, яким способом тощо проводити запланований захід) обумовлена методикою. Відносна самостійність

тактики полягає в тім, що після методичного рішення про необхідність проведення тактичної дії головним, з тактичної точки зору, стає не методичне рішення, наприклад, про проведення обшуку в офісі економіко-кримінальної структури або встановлення спостереження за конкретним співробітником в офісі організації, а сукупність умов що впливають на ефективність проведення певної тактичної дії. У цьому сенсі сукупність тактичних умов роботи, досвід минулої аналогічної діяльності, наявні методичні розробки стають своєрідним методичним орієнтиром для тактичного рівня діяльності стосовно аналізованого розслідування. Саме тому ми ведемо мову не просто про методику розслідування протиправної події і тактику проведення окремої дії, а маємо на увазі те, що методика роботи, її можливості зумовлюються наявним тактичним арсеналом розслідування, а тактичні засоби розслідування можуть бути реалізовані у рамках певної методики.

Стосовно діяльності різних категорій юристів в криміналістичних наукових працях цілком доречним є застосування таких понять як «методична схема діяльності (методичний алгоритм)», «тактична схема діяльності (тактичний алгоритм)». Деталізація цього підходу призводить до розуміння того, що цілком виправдано застосовувати термін «тактико-методичний алгоритм», який може використовуватися як в науково-методичному, так і в дидактичному значенні.

Перелік посилань

1. Гончаренко В. Г. Методологічні проблеми вчення про предмет криміналістики // Актуальні проблеми криміналістики: матеріали міжнар. наук. – практ. конференції Харків, 25 – 26 вересня 2003 р. Харків, 2003. С. 11- 13.
2. Александров А. С. Семь смертных грехов современной криминалистики [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://iuaj.net/node/342#comment-11>. Опубліковано Anrc у Чт., 20/05/2010 - 09:28.
3. Когутич І. І. Щодо викладу професором О.С.Александровим “суперечностей та проблем” сучасної криміналістики // Актуальні питання реформування правової системи України: зб. наук. ст.. за матеріалами VIII Міжнар. наук.-практ. конф. Луцьк, 17-19 червня 2011 р. Луцьк, 2011. С. 290-292.
4. Когутич І. І. Новації криміналістики під впливом КПК України // Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: мат-ли XXII звітної наук. - практ. конф. (4 - 5 лютого 2016 р.): у 2-х ч. Львів, 2016. Ч.2. С. 207-213.
5. Корж В. П. Проблемы развития криминалистики в условиях реализации уголовного процессуального законодательства Украины // Современная криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы: материалы Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 90-летию со дня рождения Н. П. Яблокова. Москва, 22 декабря 2015 г. / ред.-сост. М. А. Лушечкина. Москва, 2015. С. 75-78.
6. Журавлев С. Ю. Криминалистическая методика и тактика: контекст современного понимания роли криминалистики в юридической деятельности и юридическом образовании // Современная криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы: материалы Междунар. науч.-практ. конф., посвящ. 90-летию со дня рождения Н. П. Яблокова. Москва, 22 декабря 2015 г. / ред.-сост. М. А. Лушечкина. Москва, 2015. С. 49-53.

7. Козутич І. І. Отдельные проблемные вопросы отечественной криминалистики // Криминалістика і судова експертиза: міжвід. наук.-метод. зб. / Мініст України, КНДІСЕ; редкол.: А. В. Янчук, О. М. Олійник, О. Р. Рувін та ін. Київ, 2015. Вип. 60. С. 86-93.

О КРИМИНАЛИСТИКЕ, ОТДЕЛЬНЫХ ЕЕ ТЕНДЕНЦИЯХ И ПРОБЛЕМАХ

И. И. Козутич

В статье проанализированы проблемы и тенденции дальнейшего развития, дидактики и совершенствования отечественной криминалистики, как и противоречивое влияние на нее отдельных положений действующего Уголовного процессуального кодекса Украины. Так отмечено, что в криминалистике наметились отдельные не совсем привлекательные тенденции и процессы. Немало ее исследователей и разработчиков начали излишне увлекаться методологическими основами этой науки, часто прослеживается определенная погоня за наукообразностью, имеет место мода на то, чтобы простое усложнить, вместо того, чтобы сложное упростить. Кроме этого, начала и, к сожалению, продолжает происходить определена кадровая перестройка, обусловленная тем, что немало преподавателей, ученых, аспирантов, практических работников пошло в бизнес, политику и другие сферы жизнедеятельности.

Ученые удивлены отечественной практикой, когда принятию УПК не предшествовали концептуальные разработки новых процессуальных институтов, независимые научные дискуссии, критические выступления ученых и практических работников о целесообразности отдельных процессуальных новелл. Анализ положений УПК Украины свидетельствует о том, что его авторы в угоду политикам недопустимо искусственно перенесли те или другие процессуальные институты англосакского и континентального права в уголовное процессуальное законодательство Украины. Такой подход привел к многочисленным негативным последствиям.

Да, отмена органов дознания, стадии возбуждения уголовного дела, деформация статуса следователя, прокурора, работников оперативно-розыскных органов, псевдонаучные дефиниции в отдельных положениях УПК привели к юридическим коллизиям между процессуальными нормами и действующим законодательством, безнаказанности преступников, грубым нарушениям законности в сфере уголовного судопроизводства. Кроме этого прослеживается снижение общего уровня образования в государстве и отставание науки от практики. В свете последних событий, которые происходят в министерстве науки и образования нашего государства, необходимо в кратчайшие сроки навести порядок в специализированных советах по присуждению ученых званий. В настоящее время больше, чем когда-либо, появилось печатных изданий. Однако качество научной продукции оставляет желать лучшего.

Достаточно часто в литературе последних лет ведущие отечественные ученые от криминалистической профессии (В. И. Гончаренко, А. В. Ищенко, В. Ю. Шепитько, А. В. Журавель, В. В. Тищенко, А. Ф. Волобуев, В. В. Лысенко и другие) обсуждают вопрос комплексного понимания роли криминалистики не только в профессиональной деятельности разных категорий юристов, а также в юридическом образовании вообще, ведь эта проблема – комплексная. И заключается она не только в осознании самими криминалистами объема своей науки, общих её тенденций и перспектив развития. Она связана и с детальным анализом востребованности положений нашей науки в разных сферах юридической деятельности и в юридическом образовании. В этом смысле особенно актуальным является резюмирование того, что неумение стандартизировать процесс учебы приводит к попыткам стандартизировать лишь сам продукт этого процесса.

Актуальным и до конца не исследованным остается вопрос о путях формирования криминалистического стиля мышления как основах принятия решения в той или другой ситуации практической деятельности юриста.

CRIMINALISTICS, ITS PARTICULAR TRENDS AND ISSUES

I. Kohutych

The article covers analysis, development trends, didactics and progress of the national criminalistics, as well as questionable influence of certain provisions of the applicable Criminal Procedure Code. According to the article, quite ambiguous tendencies and processes started to happen in the criminalistics. Its numerous researchers and developers began to take a great interest of the methodological grounds of this science, more often academic likeness is taking place; there is a tendency to overcomplicate simple things instead of making the complex issues simpler. More over there has been a professional shift caused by the situation that a lot of lecturers, academics, academic fellows and practitioners had left for commercial projects, politics and other sectors.

The academics are surprised by the native legislator's practice when the Criminal Procedure Code's adoption the conceptual developments of new institutional foundations were not preceded as well as the independent academic discussions, critical address of academics, etc. The analysis of provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine proves that its authors, to please politicians, overly introduced some procedural practices of the Anglo-Saxon and continental legal systems into the criminal procedure of Ukraine. This approach has led to numerous negative consequences. Therefore, the abolishment of inquiry bodies, stages of criminal case trial, deformation of the investigator's status, as well as the prosecutor's status, officers of investigative bodies, pseudo-academic definitions in certain provisions of the Criminal Procedure Code (CPC) have entailed to legal conflicts between the procedure provisions and applicable law, subterfuge, severe violations of law within criminal judiciary. There is also impairment of the general level of education and a distance between science and practice. Currently printed media has emerged more than in the Soviet times; however its quality leaves much to be desired.

In the research literature of the recent times the nationally top scientists of criminal sciences (V. H. Honcharenko, A.V. Ischenko, V. Yu. Shepitko, A.V. Zhuravel, V.V. Tyshchenko, A.V. Volobuiev and others) have discussed the issue of comprehensive understanding of criminalistics' role not just within professional activity of various categories of lawyers, but also within legal education in general, as this problem is comprehensive. The issue is not just an apprehension by criminalists of the science's scope, general trends and development perspectives. It is related to the detailed analysis of the science's demand in various legal activities and legal education as well. It is fair to say that the situation is exacerbated by the fact that educational documents, competence of the future lawyers are arranged mainly upon the principle of the formalistic control, instead of dedicated to organizing and maintaining the education process. In this regard, it is more important to summarize that inability to streamline education leads to attempts to standardize just the product of this process.

It is vitally important and it has not been completely examined the matter of courses of maintaining criminalistics pattern of thinking in either situation of practice. Practical activity of a lawyer remains topical and not fully investigated about the ways of forming a criminalistic style of thinking as the basis for making a decision in one or another situation.